

religious groups, this did not prevent different interpretations of both the Human Rights and the Universal Declaration of Human Rights in particular. It is noted that since the second half of the twentieth century a number of international acts the subject of which is human rights have been adopted. Perhaps the Universal Declaration of Human Rights adopted in 1948, is the first and the most important of them in the interregional aspect and became a kind of response of the international community to World War II.

There is a lack of attention of lawyers to the adoption of the Universal Declaration of Human Rights as that that allows a better understanding of the human rights nature through their properties such as universality and relativism. One of the reasons for the insufficient study of this issue is the affiliation of the Universal Declaration of Human Rights to soft law. However, international judicial institutions have repeatedly pointed to the binding nature of the provisions of this Declaration.

Various factors of the Universal Declaration of Human Rights ambiguous perception are analyzed, among them are the following: 1) religious (Universal Declaration of Human Rights reproduces the theory of human rights based on human priority, the human right to free development of one's personality, including the ability to change one's beliefs, religion, and equality in the rights of women and men); 2) political (in accordance with the «spirit» of this international soft law act, the person is the main value, not the state or the collective; incompatibility of the Declaration with apartheid).

It is concluded that the Universal Declaration of Human Rights preparation and adoption is hardly covered in the legal literature that does not contribute to a comprehensive understanding of the Western concept of human rights and relativism in human rights as a phenomenon within different legal cultures interpretation.

Keywords: *Universal Declaration of Human Rights, human rights, adoption of the Universal Declaration of Human Rights, relativism of human rights, universality of human rights.*

УДК 343.98

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-136-142

**Євген
ЛУК'ЯНЧИКОВ®**
доктор юридичних
наук, професор

**Борис
ЛУК'ЯНЧИКОВ®**
кандидат
юридичних наук,
доцент

(Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна)

УНОРМУВАННЯ ФОРМ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті звертається увага на те, що досягнення науково-технічного прогресу використовуються не тільки для активізації суспільно-корисної діяльності. У деяких випадках вони використовуються злочинцями, що призводить до появи нових способів вчинення злочинів та удосконалення традиційних. Це потребує адекватної відповіді державних органів у боротьбі зі злочинністю, розробки та використання надійних засобів і способів роботи з джерелами доказової інформації, належного їх нормативного регулювання. Значне місце у пізнавальній діяльності з розслідування належить правильному та повному використанню спеціальних знань.

Автори розглядають дискусійні питання щодо визначення спеціальних знань, форм і суб'єктів їх використання у кримінальному провадженні, обґрунтовують пропозиції з удосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства, якими регулюється порядок використання спеціальних знань.

Ключові слова: *слідчий, дізнавач, спеціальні знання, висновок спеціаліста, висновок експерта.*

© С. Лук'янчиков, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5763-6972>

evgenlyk1947@gmail.com

© Б. Лук'янчиков, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4761-5980>

boryn@bigmir.net

Постановка проблеми. Розбудова соціальної, правової держави відбувається у складних умовах і потребує вдосконалення діяльності всіх державних органів. Значною мірою це стосується діяльності правоохоронних органів, на які покладається забезпечення охорони та захисту особи й держави від протиправних посягань.

Злочинність не є винаходом сьогодення, а супроводжує розвиток людства на усіх етапах його розвитку. Вона йде в ногу з розвитком науково-технічного прогресу, а в деяких випадках використовує його здобутки швидше, ніж у суспільно корисній діяльності людини. Свідченням цьому є використання злочинцями для реалізації злочинної мети сучасних досягнень науково-технічного прогресу, можливостей цифрових технологій, недоліків і прогалин законодавства для вчинення кримінальних правопорушень. Поява нових способів вчинення злочинів та удосконалення традиційних потребують адекватної відповіді державних органів у боротьбі зі злочинністю, розробки та використання надійних засобів і способів роботи з джерелами доказової інформації, належного їх нормативного регулювання. Саме це спонукає звернутися до аналізу нормативного регулювання використання спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Дослідженню поняття, природи та сутності спеціальних знань, форм і суб'єктів їх використання приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних науковців: Р. Белкін, В. Гончаренко, Г. Грамович, В. Коваленко, В. Лисиченко, Б. Романюк, М. Салтєвський, В. Шепітько. Можливості та форми використання спеціальних знань під час розслідування дорожньо-транспортних подій досліджували В. Дячук, М. Климчук та О. Губська. У процесі досліджень науковці намагаються з'ясувати поняття спеціальних знань, визначити їх обсяг, особливі риси та ознаки, зазначає М. Щербаковський. Проте, вказує він, жодна з позицій не набула загального визнання, а пошуки науковців не припиняються [10, с. 37], що свідчить про актуальність досліджуваного питання.

Метою статті є дослідження форм і суб'єктів використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, способів відображення результатів їх застосування в процесуальних документах та можливостей використання в процесі доказування.

Виклад основного матеріалу. У теорії кримінального процесу та криміналістики визначення спеціальних знань не набуло однозначності. Одні науковці під спеціальними знаннями в кримінальному судочинстві розуміють знання та навички, одержані в результаті фахової освіти та/або практичної діяльності в будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, що використовуються визначеними законом учасниками процесу в межах наданих кожному з них повноважень для вирішення за певною процедурою процесуальних завдань. Таке визначення спеціальних знань, на їх думку, максимально точно відбиває теоретичні положення наукознавства, законодавства і практику залучення спеціальних знань до відправлення правосуддя [2, с. 24].

Інші науковці до визначення спеціальних знань обов'язковою ознакою намагаються включити вказівку на суб'єкт їх застосування. Для однозначного тлумачення спеціальних знань Ю. Чорноус та Є. Даніч пропонують ч. 1 ст. 71 КПК доповнити приписом «спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування та судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок» [8, с. 595]. У такому разі у визначенні вказується на знання, що відносять до спеціальних – наукові, технічні (у більшості випадків є науковими), суб'єкт їх застосування і мету – надання консультацій. Із невідомих обставин автори не згадують про надання спеціалістом письмових роз'яснень під час дослідження доказів судом (ст. 360 КПК). За такого підходу до формулювання визначення спеціальних знань може скластися враження, що без суб'єкта їх застосування знання взагалі не можуть існувати. Проте вони є надбанням людства та накопичуються, систематизуються й зберігаються для можливого використання наступними поколіннями [5, с. 128].

Як слушно зазначає В. Шепітько, знання як соціокультурний продукт не належать і не можуть належати одній конкретній людині, адже вони завжди будуються на спадкоємності з іншими знаннями, рухаються у потоці діяльності, передаючись методом своєрідних соціальних естафет [9, с. 613].

Звичайно, значна більшість осіб, які володіють такими знаннями (їх носіїв), не буде брати участі у судових провадженнях під час вирішення юридичних конфліктів.

Проте сутність таких знань як спеціальних не зміниться, оскільки їх набуття потребує певного часу навчання, практичної або наукової діяльності, адже вони не є загальнодоступними для широкого кола осіб на певному етапі розвитку людства. Прикладом цього може бути дискусія щодо віднесення знань у галузі права до спеціальних. Заперечуючи їх спеціальний характер посилаються на редакцію ч. 1 ст. 242 КПК де зазначається «не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права». Під час ознайомлення з такою редакцією виникає запитання, із якої галузі права не допускається експертиза. Якщо мова йде про кримінальне процесуальне право, із цим можна погодитися. Складніше визначитися з можливістю правової експертизи у тих випадках, коли це потрібно для правильної кваліфікації відповідних протиправних діянь. Із цього питання слід визнати слушною думку В. Шепітько, який зазначає, що примітивне тлумачення терміну «питання права» або «правові питання» викликає певні неузгодженості під час здійснення кримінального (або іншого провадження). До того ж, можуть бути достатньо складні «правові питання», що невідомі (і не можуть бути відомі) слідчому, прокуророві, адвокату чи судді [9, с. 614]. Формулювання даної норми, скоріше за все, слід розглядати як анахронізм. На той час, коли це положення було сформульовано, слідчий мав можливість вирішувати питання права самостійно. Наразі, законодавство надзвичайно розгалужене. Норми різних галузей, а інколи й у межах однієї не узгоджуються. Розібратися у них може дійсно лише спеціаліст у вузькій галузі. Сьогодні законодавець опосередковано визнає та передбачив можливість правової експертизи і визнання правових знань спеціальними. Це експертиза правових актів на відповідність Конституції України, рішення Касаційних судів, обмеження кола осіб, які можуть бути захисником у провадженні або надавати правову допомогу. Із великої кількості юристів лише обмежена їх частина вважається спеціалістами, що можуть надавати правову допомогу під час відповідних юридичних проваджень.

Розглядаючи питання щодо спеціальних знань у кримінальному провадженні, не можна залишити поза увагою форми та суб'єктів їх застосування. На особливу увагу ці питання заслуговують після набрання чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [6], яким були внесені зміни до Кримінального процесуального кодексу України, у тому числі, що стосуються способів залучення спеціальних знань до процесу розслідування кримінальних правопорушень.

Зважаючи на пізнавальний характер кримінального процесу В. Гончаренко виділяв дві форми застосування даних природничих і технічних наук за їх доказовим значенням – процесуальну та непроцесуальну. Слушно зазначається, що спеціальні знання застосовують особи, які наділені відповідними процесуальними повноваженнями, проте, у першому випадку їх застосування може настати певний юридично значимий результат, а у другому – настання такого результату неможливо [1, с. 104].

Залежно від виду діяльності, О. Гуменський до процесуальної форми використання спеціальних знань, окрім судової експертизи відносить участь спеціалістів у слідчих (розшукових) діях [3, с. 121]. Обидві форми набули нормативного закріплення в чинному КПК України, а у зв'язку з останніми змінами вважаємо за доцільне приділити увагу нормативному регулюванню участі спеціаліста у кримінальному провадженні.

Відповідно до чинного КПК України (ст. 71) спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками. Із аналізу змісту даної статті спеціаліст може бути залучений:

а) для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду;

б) для надання консультацій;

в) для надання висновків у випадках, передбачених пунктом 7 частини четвертої цієї статті (йдеться про з'ясування обставин кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань ч. 3 ст. 214 КПК).

Перша та друга форми участі спеціаліста у кримінальному провадженні пройшли відповідну апробацію практикою і щодо їх застосування розроблені необхідні рекомендації. Тому є необхідність зупинитися докладніше на наданні спеціалістом висновків, із питань, що потребують спеціальних знань у процесі дізнання до внесення

відомостей щодо проступку до ЄРДР.

Щодо можливості надання спеціалістом висновків із питань, що потребують спеціальних знань йдеться в частині першій та п. 7 ч. 4 ст. 71 КПК. Подібна редакція викликає певні сумніви, оскільки в частині першій визначено дві форми участі спеціаліста у кримінальному провадженні: надання консультацій та висновків. У п. 7 ч. 4 цієї статті зазначається, що спеціаліст під час розслідування у формі дізнання може надавати висновки до внесення відомостей в ЄРДР. У такому разі постає питання стосовно можливості надання висновків під час розслідування злочинів після внесення відомостей щодо них до ЄРДР. Скоріше за усе, подібне рішення є неприйнятним. Якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, потрібні спеціальні знання дізнавач або слідчий має призначити експертизу у встановленому порядку та отримати висновок експерта, який є джерелом доказів у кримінальному провадженні (ч. 2 ст. 84 КПК).

Чинний КПК України надає висновку спеціаліста значення джерела доказів під час проведення дізнання (ст. 298¹ КПК), а ст. 71 КПК наділяє спеціаліста правом надавати «висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок». Проте у п. 7 ч. 4 цієї статті зазначається, що такий висновок спеціаліст може надавати у провадженнях про кримінальні проступки.

Про віднесення висновку спеціаліста до доказів у кримінальному провадженні зазначається у ст. 74 КПК РФ, хоча у нормі про його повноваження, про надання висновку не згадується (ст. 58 КПК РФ). Визначення висновку спеціаліста міститься в одній нормі з висновком експерта з незначними відмінностями. В останньому має зазначатися зміст проведеного дослідження.

Дещо інакше дане питання вирішується за КПК Республіки Молдова. До засобів доказування відносять як висновок експерта, так і науково-технічні або судово-медичні висновки (ч. 2 ст. 93).

До внесення відповідних змін у КПК України про висновок спеціаліста не згадувалося. Спеціаліста залучали для надання консультацій (усних або письмових) та безпосередньої технічної допомоги. З аналізу змісту ч. 3 ст. 214 КПК України вбачається, що висновок спеціаліста для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку може мати місце тільки до внесення відомостей до ЄРДР (протягом 24 годин). У разі незгоди з ... висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням щодо проведення експертизи. У такому разі дізнавач або прокурор має право звернутися до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених КПК.

Слід зазначити, що формулювання висновку спеціалістом передбачає проведення відповідних досліджень наданих йому дізнавачем об'єктів. Для такого дослідження він має використовувати методики, якими користуються під час проведення експертизи. Не можна скоротити і час для відповідних об'єктивних процесів дослідження, не можуть відрізнятись і висновки за результатами досліджень, якщо вони є науковими.

Надання висновку спеціаліста значення джерела доказів у провадженні щодо проступків потребує визначення процедури залучення спеціаліста до такої діяльності та поширення на нього деяких вимог, що пред'являють до судових експертів. У першу чергу це стосується кваліфікаційних вимог до такої особи. Для цього не достатньо володіння науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями. Особа на визначеному рівні має володіти сучасними методиками дослідження об'єктів, щоб обґрунтувати висновок. Чи може володіти такими методиками спеціаліст підрозділів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій у складі територіальних відділів поліції. Виявляється, що не кожен спеціаліст, якого залучили до участі в процесуальних діях на початковому етапі дізнання може проводити відповідні дослідження та надавати висновок.

На підтвердження нашої думки слід звернутися до змін, що були внесені до Закону України «Про судову експертизу» та доповнення його ст. 7¹ «Підстави проведення судової експертизи (обстеження і дослідження)». У частині другій цієї статті зазначається, що підставою для отримання висновку спеціаліста під час з'ясування обставин вчинення кримінального проступку є запит службової особи підрозділу дізнання. Проводити таке дослідження буде саме судовий експерт, який або працює в державній спеціалізованій установі, або не є працівником такої установи та за

результатами проведеного дослідження формулювати висновок.

У цьому плані надзвичайно влучним є висловлювання Е. Сімакової-Єфремян, що висновок спеціаліста за сутністю нічим не відрізняється від висновку експерта, оскільки до нього законодавцем встановлені ті ж самі вимоги, тільки відносно встановлення фактів та обставин кримінального проступку, а не злочину, що ставить під сумнів доцільність закріплення такого джерела доказів у КПК України [7, с. 115–118].

За назвою цей документ є висновком спеціаліста, а за сутністю висновком судового експерта, а не спеціаліста на кшталт інспектора-криміналіста. Він є джерелом доказів у провадженні у формі дізнання, і звернення до судового експерта для його отримання може мати місце до внесення відомостей до ЄРДР для з'ясування обставин кримінального проступку. Це суперечить загальним положенням досудового розслідування (дізнання є однією з його форм), що не залишають правоохоронним органам часу для перевірки заяв та повідомлень щодо кримінальних правопорушень. Відомості про кримінальне правопорушення мають бути внесені до ЄРДР не пізніше 24 годин після подання заяви щодо нього, повідомлення або самостійного виявлення.

Перевірка інформації для встановлення ознак і обставин кримінального правопорушення передбачалася попереднім КПК України (ст. 97), проте перелік засобів її здійснення обмежувався відібраним пояснень від окремих громадян чи посадових осіб або витребуванням необхідних документів. Уже на той час науковцями та практиками зверталася увага на те, що у деяких випадках для встановлення ознак злочину та прийняття правильного процесуального рішення слідчому (дознавачу) потрібно використовувати спеціальні знання певних галузей (визначення стану, у якому перебуває особа, віднесення тих або інших речовин до наркотичних, сильнодіючих, предметів до вогнепальної або холодної зброї, вибухівки, боєприпасів тощо) та обґрунтовувалися пропозиції дозволити у таких випадках проведення експертизи, як і огляду місця події, до порушення кримінальної справи (внесення відомостей до ЄРДР) [4, с. 66].

Окрім того, слід звернути увагу, що висновок спеціаліста має відповідати вимогам до висновку експерта (ст. 300 КПК). Якщо вимоги мають бути однакові, то результати дослідження мають оформлятися висновком експерта, а не висновком спеціаліста. Подібний підхід законодавця до вирішення цього питання є нічим іншим як спробою приховати фактичне проведення експертизи до початку дізнання вигаданим висновком спеціаліста.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна дійти висновку, що редакція ст. 71 КПК потребує подальшого удосконалення. Згадку про висновок спеціаліста доцільно з неї вилучити. Відповіді на питання, що цікавлять слідчого або дознавача вони можуть отримати під час консультацій із особою, що володіє відповідними спеціальними знаннями. У подальшому слід розглянути варіанти проведення експертизи у кримінальному провадженні до внесення відомостей щодо правопорушення до ЄРДР, якщо це є необхідним для встановлення ознак кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Гончаренко В. Г. Вибране. Київ : Прецедент, 2021. 791 с.
2. Гончаренко В. Г., Курдюков В. В., Легких К. В. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. *Вісник Академії адвокатури*. 2007. Вип. 9. С. 22-32.
3. Гуменський О. А. Використання спеціальних знань у кримінальному та адміністративному судочинстві. *Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. / Київський НДІ судових експертиз; редкол.: Д. В. Журавльов (голов. ред.), О. Г. Рувін (заст. голов. ред.) та ін.* Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. Вип. 66. С. 116-127.
4. Коваленко Е. Г., Лукьянчиков Е. Д. Судебные экспертизы в практике расследования органами внутренних дел хищений социалистической собственности: учеб. пособие. Киев: КВШ МВД СССР, 1988. 72 с.
5. Лук'янчиков С. Д., Лук'янчиков Б. С., Петряев С. Ю. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. 2019. №4(44). С. 125-130.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text>.
7. Сімакова-Єфремян Е. Б. До питання про введення у кримінальне процесуальне законодавство поняття «висновок спеціаліста». *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків : Право, 2019. № 20. С. 115-119.

8. Чорноус Ю. М., Даніч Є. О. Особливості залучення спеціальних знань до кримінального провадження. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу*. Київ : КНДІСЕ Міністерству України, 2019. С. 593-597.

9. Шепітько В. Ю. Криміналістичні та спеціальні знання: сутність, співвідношення, тенденції використання. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу*. Київ : КНДІСЕ Міністерству України, 2019. С. 611-616.

10. Щербаківський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні: монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.

Надійшла до редакції 13.12.2021

References

1. Honcharenko, V. H. (2021) Vybrane [Selected]. Kyiv : Pretsedent, 791 p. [in Ukr.].
2. Honcharenko, V. H., Kurdyukov, V. V., Lehkykh, K. V. (2007) Spetsial'ni znannya: henezys, predmet, rivni, formy vykorystannya v dokazuvanni. *Visnyk Akademiyi advokatury*, issue 9. pp. 22–32. [in Ukr.].
3. Humens'kyi, O. A. (2021) Vykorystannya spetsial'nykh znan' u kryminal'nomu ta administratyvnomu sudochynstvi [The use of special knowledge in criminal and administrative proceedings]. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza: mizhvidom. nauk.-metod. zb. / Kyivivs'kyi NDI sudovykh ekspertyz; redkol.: D. V. Zhuravl'ov (holov. red.), O. H. Ruvin (zast. holov. red.) ta in.* Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K, issue 66, pp. 116–127. [in Ukr.].
4. Kovalenko, Ye G., Luk'yanchikov, Ye. D. (1988) Sudebnyye ékspertyzy v praktike rassledovaniya orhanami vnutrennikh del khishcheniy sotsyalisticheskoy sobstvennosti [Forensic examinations in the practice of investigating the theft of socialist property by law enforcement agencies] : ucheb. posobiye. Kyiv: KVSh MVD SSSR, 72 p. [in Russ.].
5. Lukyanchikov, Ye. D., Lukyanchikov, B. Ye., Petryayev, S. Yu. (2019) Vykorystannya spetsial'nykh znan' u kryminal'nomu provadzhenni [The use of special knowledge in criminal proceedings]. *Visnyk NTUU «KPI» Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo.* №4(44), pp. 125–130. [in Ukr.].
6. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo sproshchennya dosudovoho rozsliduvannya okremykh katehoriy kryminal'nykh pravoporushen' [On amendments to some legislative acts of Ukraine to simplify the pre-trial investigation of certain categories of criminal offenses] : Zakon Ukrayiny vid 22.11.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text>. [in Ukr.].
7. Simakova-Yefremyan, E. B. (2019) Do pytannya pro vvedennya u kryminal'ne protsesual'ne zakonodavstvo ponyattya «vysnovok spetsialista» [On the issue of introducing into criminal procedural law the concept of "expert opinion"]. *Teoriya ta praktyka sudovoyi ekspertyz i kryminalistyky*. Kharkiv : Pravo, № 20, pp. 115–119. [in Ukr.].
8. Chornous, Yu. M., Danich, Ye. O. (2019) Osoblyvosti zaluchennya spetsial'nykh znan' do kryminal'noho provadzhennya [Features of involving special knowledge in criminal proceedings]. *Aktual'ni pytannya sudovoyi ekspertolohiyi, kryminalistyky ta kryminal'noho protsesu*. Kyiv : KNDISE Minyustu Ukrayiny, pp. 593–597. [in Ukr.].
9. Shepit'ko V. Yu. (2019) Kryminalistychni ta spetsial'ni znannya: sutnist', spivvidnoshennya, tendentsiyi vykorystannya [Forensic and special knowledge: essence, relationships, trends]. *Aktual'ni pytannya sudovoyi ekspertolohiyi, kryminalistyky ta kryminal'noho protsesu*. Kyiv : KNDISE Minyustu Ukrayiny, pp. 611–616. [in Ukr.].
10. Shcherbakovs'kyi, M. H. (2015) Provedennya ta vykorystannya sudovykh ekspertyz u kryminal'nomu provadzhenni [Conducting and using forensic examinations in criminal proceedings] : monohrafiya. Kharkiv : V dele, 560 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Yevhen Lukyanchikov, Boris Lukyanchikov. Standardization of forms of use of special knowledge in criminal proceedings. The article draws attention to the fact that the achievements of scientific and technological progress are used not only to enhance the socially useful activities of mankind. In some cases, they are used by criminals, leading to new ways of committing crimes and improving traditional ones. This requires an adequate response from government agencies in the fight against crime, the development and use of reliable ways and methods of working with sources of evidence, their proper regulation. A significant place in the cognitive activity of the investigation belongs to the correct and full use of specialized knowledge.

It is proved that the acquisition of special knowledge by a person requires a certain study time, practical or scientific activity. It is noted that such knowledge is not publicly available to a wide range of people at a certain stage of human development.

Given the significant diversification of legislation and inconsistency not only in the various branches of law, and on occasion of one, it is stated that they can really understand a specialist in a narrow field, and this is in favor of legal expertise.

The authors consider debatable issues regarding the definition of special knowledge, forms and subjects of their use in criminal proceedings, substantiate proposals for improving the rules of current criminal procedure law, which regulates the use of special knowledge.

It is noted that a specialist in criminal proceedings may be a person who has special knowledge and skills and can provide: direct technical assistance (photography, drawing up diagrams, plans, drawings, sampling for examination, etc.) to the parties to criminal proceedings during pre-trial investigation and trial during the trial; consultations; conclusions, when necessary to clarify the circumstances of the criminal offense before entering information into the Unified Register of Pre-trial Investigations.

Keywords: *investigator, coroner, special knowledge, specialist opinion, expert opinion.*

УДК 342.95+343.162

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-142-149

Роман МИРОНЮК©

доктор юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПРОЦЕДУРА ДОБОРУ НА ПОСАДУ СУДДІ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті здійснено аналіз правових засад та процедур добору на посаду судді в Україні та зарубіжних країнах, виокремлено передовий зарубіжний досвід процедури формування суддівського корпусу та з'ясовано можливості для його впровадження в Україні.

Ключові слова: *процедура добору на посаду судді, правове забезпечення, особливості процедури добору, зарубіжний досвід, впровадження зарубіжного досвіду.*

Постановка проблеми. Значним надбанням судової реформи, започаткованої в 2015 році та визначеної у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки [1], стало прийняття та набуття чинності в 2016 році Закону «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закону) [2], в якому по-новому в Розділі IV «Порядок зайняття посади судді» та Розділі V «Кваліфікаційний рівень судді» визначені процедури добору на посаду судді на конкурсних засадах, з чіткими, прозорими та законодавчо визначеними етапами такої процедури. Однак варто зазначити, що процедура добору на посаду судді в Україні зі спрощеної раніше, до 2016 року, перетворилась за бюрократизовану процедуру сьогодні, адже зі внесеннями змін до різних законодавчих актів, які регламентують процедуру добору на посаду, повноваження щодо їх призначення були розподілені між різними суб'єктами владних повноважень, зокрема, процедуру добору на посаду судді організовує і проводить Вища кваліфікаційна комісія суддів України (далі – ВККСУ), формування списків на посаду судді і подання їх призначення до Офісу Президента здійснює Вища рада правосуддя (далі – ВРП). Однак через раптове припинення повноважень колишнього складу ВККСУ наприкінці 2019 року та необхідність формування Конкурсної комісії, яка утворюється для проведення конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, усі процеси призначення суддів поставлено на паузу.

Водночас, за даними ВРП, станом на 5 лютого 2021 року фактична кількість суддів в усіх судах України становить 5382 судді при визначеній кількості 7295 суддів. Повноваження здійснювати правосуддя мають 4990 суддів. Кількість вакантних посад суддів становить 1913. Фактична кількість суддів в місцевих судах – 4259 суддів, з яких повноважних – 3884. Вакантних посад – 1332 [3]. Тобто процедура добору та призначення на посаду судді потребує узгодження та оптимізації, що можливо і варто здійснювати з урахуванням передових світових практик формування суддівського корпусу.

Мета. У зв'язку з цим нижче на виконання завдань дослідження в межах даної статті спрямуємо наукову думку на здійснення порівняльно-правового аналізу

© Р. Миронюк, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9620-5451>

mironyk1977@ukr.net